کوردو وڵاتانی دەوروبەرمان لە کوێی سیاسەتەکانی ترەمپ-دا دەبن؟ ... زوبێر رەسول

هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی هیچ ولاتێك لە جیهاندا ئەوەندەی هەڵبژاردنی سەرۆکی ئەمریکا جێگای گرنگی پێدانو چاودێریکردن نیە. بۆیە دەرچوونی دۆنالد ترەمپ بۆ چوار ساڵی سەرۆکایەتی ئەمریکا دەنگدانەوە جیهانییەکانی کەمتر نەبوون لە دەنگدانەوە ناوخۆییەکانی، بە تایبەت لەبەر ئەو گوتارە سەرنجراکێشو رادیکالیانەی کە لە کەمپینی هەلبژاردنەکانیدا پەنای بۆ دەبردن. ئەوەی نیگەرانییە دەرەکییەکانی تۆختر کردەتەوە ئەو نادڵنیاییەیە بەرامبەر سیاسەتەکانی ولاتێکی زلهێز کە کاریگەری بەسەر زۆربەی سیاسەتەکانی جیهاندا هەیە، بە تایبەت کە سەرۆکی تازە هیچ باکگراوندێکی سیاسی نیەو گوتارەکانیشی زۆر نا دبلۆماسیەنەبوونە تا ئێستا، بۆیە ئاساییە گەر جێگای گومان بن. ئەوەی ئێمە مەبەستمانە لەو بابەتە کورتەدا، پێشبینی کردنی سیاسەتەکانی دۆناڵد ترامپە بەرامبەر وڵاتانی دەروبەرمان بە تایبەت ئەو وڵاتانەی کە کاریگەریان بەسەر پرسی کوردو ئایندەی کوردەوە هەیە لە ناوچەکە، لامان گرنگە بزانین سەرۆکی تازە چۆن لە ئێمەو دەروبەرمان دەڕوانێت، چونکە تێگەیشتن لە دیدی ئیدارەی نوێی ئەمەریکا بۆ ناوچەکە بە تایبەت لە چوار ساڵی داهاتوودا بۆ کورد زۆر گرنگ دەبێت، پێدەچێت سەرەتایی گۆڕانکارییەکی گەورەش بەدوای خۆیدا بێنێت، نەك تەنیا لەسەر ئاستی وڵاتانی دەوروبەرمان بەڵکو لە تەواوی رۆژهەلاتی ناوین، کە بە دڵنیاییەوە کێشەی کوردیش بەشێك دەبێت لەو دۆسیە ئاڵۆزانە.

پێشبینی دەکرێت سەرۆکی تازە هەلبژێردراو تا ئاستێکی زۆر پشت بەستێت بە راوێژکارەکانو سەنتەری توێژینەوە ستراتیژییەکان، بە تایبەتیش سەنتەری بەرژەوەندی نیشتمانی Center of National Interest کە بارەگاکەی لە واشنتنە پێدەچێت رولێکی باش بگێڕێت لە مەشورەت پێشکەشکردن بە سەرۆکی تازەی ئەمریکا، ئەوەی تێبینی دەکرێت روئیاکانی بەشێکی زۆری ئەندامانی ئەو ناوەندە روئیای پراگماتیو ریالیستین بەرامبەر رۆژهەلاتی ناوین، بە تایبەتیش دهەمبەر کێشەکانی سوریاو عیراق. بۆ نموونە، ئەگەر روئیایی ریالیستانەی کەسێکی وەك روبەرت کاپلان وەرگرین کە کەسێکی نزیکی

ئەو ناوەندەیە دەکرێت تا ئاستێکی باش سیاسەتەکانی ترامپو کۆماریەکانمان بۆ روونبکاتەوە لەم چەند ساڵەی دوایدا. لە دیدی کاپلانەوە پرەنسیپێکی سەرەکی ریالیزم ئەوەیە کە فەوزا خراپترە لە ستەمکاری، چونکە ستەمکاری ئاماژەیەکە بەوەی کە جیهان جیهانیکی ئایدیالی (میپالی) نیە، بەڵام فەوزار ئەوە دەگەیەنێت کە بە هیچ کەسێك دادپەروەری لە ئارادا نیە. ئەگەر ئەم بیرەکە ریالیستیە لەسەر ئەو دۆخەی سوریا جێبەجێ بکەین ئەوە دەگەیەنێت: کە راستە دۆخی سوریا خراپە بەڵام بوونی ئەو هەموو هێزە توندرەوە لە مەیدانی شەر پێدەچێت بۆ رۆشتنی ئەسەد دۆخێك لە فەوزا بێنێتە کایەوە کە زۆر خراپتر بێت لەوەی کە لە ئێستادا لە ئارادایە.
لە روانگەی ئەو دیدگایەی ئاماژەمان پێدا دەکرێت بڵێین کە خاڵی سەرەکی سیاسەتی ترەمپ بریتی دەبێت لە بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عێراقو سوریاو، نەك لە ناوبردنی ئەسەد، بەڵکو هێشتنەوەی ئەسەد بەلاوازی لە بەشێك لە ناوچەکانی ژێردەستی، بە بەدیهێنانی ئەم ئامانجە پێدەچێت ئەمریکا پەنا بەرێتە بەر هەماهەنگی لەگەل روسیا. دوور نیە بۆ ئەم مەبەستە یارمەتی هێزە کوردیەکانی رۆژئاواش بدات، بە تایبەت کە ئەوان رولێکی باشیان هەبوو لە لاوازکردنی داعشو کێشەی کەمتریشیان لەگەل رژێمی ئەسەددا هەبووە بە بەراورد بە هێزە توندرە ئیسلامیەکانی تری سوریا. هەڵبەتە دۆخەکە هەروا ئاسان نابێت بۆ سیاسەتەکان سەرەکی تازە، بە تایبەت شەڕی سوریا، شەری چەند هێزیکی دەوڵەتیو نا-دەولەتیشە، راگرتنی بەلانسی هێزی ئیقلیمی بە تایبەتیش لە نێوان ئێرانو تورکیاو ولاتانی کەنداو، کارێکی یەکجار سەخت دەبێت بۆ ئەمریکان بە تایبەت وەك دیارە هەر هێزەو خاوەن چەندەها میلیشیان کە لە مەیدانی شەردا وەك کارتی سیاسیو عەسکەری هەر هێزێك دەتوانێت بەکاری بهێنێت.
دەکرێت بوترێت ئەو چەند ساڵەی سیاسەتی ئوباما لە رۆژهەلاتی ناوین بریتی بووە لە دوو دلیەکی زۆر لە تێدەخولکردن بە تایبەت بەکارهێنانی هێز لە یەکلاکردنەوەی کێشەکاندان، هەلبەتە بێجگە لە تێدەخولکردنی راستەوخۆ لە شەری دژی داعش، سیاسەتەکانی ئەمریکا بریتی بوون لە پشت بەستن بە بەکارهێنانی هێزەکانی تر لە ناوچەکە، بۆ نموونە کورد لە سوریاو عیراق، یاخود یارمەتیدانی بەشێك لە ئوپۆزسیۆنی سوریا، یان حکومەتی عەبادی لە عیراق. لە راستیدا ئەم جۆرە سیاسەتە ئەگەر چی سیاسەتیکی ریالیستی بە زیانی گیانیش بووە بۆ ئەمریکا بەڵام لە هەمان کاتدا سیاسەتێکی یەکلاکەرەوەو حاسم نەبووەو جۆرێك لە بۆشایی هێزی دروستکردووە لە ناوچەکەدا کە لە لایەن چەند هێزیکی ترەوە پرکراوەتەوە، بە تایبەت لە لایەن روسیا، ئێران، تورکیا هەروەها میلیشیا شیعەکانی سەر بە ئیران.

ئەم هەژانەی باسمان کردن گەشەکردنیان تا ئاستێکی زۆر بە نا ئامادەیی ئەمریکا دەگەرێتەوە لە ناوچەکەدا، کە لە راستیدا ئەوەندەی تر بوونەتە سەرچاوەی ئالۆزبوونی کێشەکانو دەرچوونیان لە دەست ئەمریکاش. ئەرشیفی سیاسەتی جمهوریەکان ئەوەمان پێدەڵێت کە ئەوان حەزیان لە تەماشاکردنی رووداوەکان نیەو خۆیان بە پیر کێشەکانەوە دەچن، چونکە بەشێك لە کێشەکان بە فەرامۆشکردنیان گەورەتر دەبنو لە دەست دەردەچن، دواجار لە بەرژەوەندی هێزی تر بەکار دەهێنرێن، چونکە کێشەیەك کە خۆت بەکاریبهێنیت چارەسەری ئاسانترە لەو کێشەیەك کە جلەوی لە دەست خەڵکێکی تردا بێت. وەلی نەصر راوێژکاری ریچارد هوڵبروك (نێردەی ئۆباما بۆ ئەفگانستانو پاکستا) لە کتێبە دانسقەکەیدا (The Dispensable Nation: American Foreign Policy in Retreat) ئاماژە بەوە دەکات کە هەر بەچونێك کە پالپشت بووبێت بۆ ئەپشنی شەڕ دژی ئیران لە لایەن ئیدارەی ئوباما رەتدەکرایەوە، ئەمە دلنیایەکی تەواوی دا بە ئیرانیەکان کە بە هێمنی کار بکەن لە سەر بە هیزکردنی پێگەی ئیران لە ناوچەکەدا، ئوباما هەوڵی زۆریدا کە کار لەسەر ئێران بکات وەك بەدیلێك بۆ ولاتە شانشینەکانی کەنداو. ئەمەش نیگەرانیەکی زۆری بۆ تایبەت لای شانشینی سعودیە دروست کرد. بە جورێك ئوباما کاتێك لە 2009 سەردانی شای سعودیەی کرد بە مەبەستی قسەکردن لەسەر کێشەی فەلەستین بەلام ئوباما دەلێت شا عبداللە یەك سەعات تەنیا باسی مەترسی ئێرانی بۆ کردم.

ئەوەی بە ئاشکرا لە وێبساتی کەمپینەکەی ترامپ دیدەزیتەوە ئەوەیە کە ترامپ دژی ستراتیژی بونیاتنانی-نەتەوەو گۆڕینی رژێمەکانە "nation-building and regime change” وەك پێدەچێت ترامپ ئەفزەلیەت بداتە سەقامگیری لەسەر حسابی دیموکراسی، کە ئەمەش لە راستیدا جورێك لە نادلنیای دەنێتە کایەوە، کەیسی میسر دەکرێت یەکێك لەو نموونانە بێت. هەرچەندە کاتی خۆشی کە جورج بوشی کوڕ ئەو رەخنەیەی لە کلینتن گرت و ووتی کە ئەو واز لەم جۆرە سیاسەتانە دینێت، بەلام ئەمە بینیمان لە سەردەمی بۆش بەرێژەیەکی زیاتر سیاسەتی بونیاتنانی نەتەوەو گورینی رژیمو ناردنی دیموکراسی بە رەژهەلاتی ناوین جێبەجێکرا. بەڵام لە بەر ئەوەی سەرەکی تازە بەر لەوەی کەسەکی سیاسی بێت خاوەن لوجیکێکی ئابوریو بازرگانیە بۆیە من بە دووری دەبینم ترامپ ئەم جۆرە دەستیوەردانانە بکات، چونکە دووبارە بونیاتنانەوەی دەولەتەکان تێچوونیکی یەکجاری زۆری داریان دەوێت، ئەمە بێجگە لە تێچوونی گیانی.

هەرچەندە دونالد ترامپ رەخنەی لە سیاسەتی ئوباما گرت بەرامبەر ولاتانی کەنداو بە تایبەتیش شانشینی سعودیە، کە زیاتر زمانیکی

هەرەشە ئامیز بوو، بەڵام من وای نابینم کە کێشەیەک هەبێت لە سیاسەتی نوێ ئەمریکا بەرامبەر وڵاتانی کەنداو، بە تایبەت کە ترامپ وەك بازرگانیك شارەزاییکی باشی هەیە لەو ناوچەیە تا دەگاتە پرۆژەی هاوبەشی بازرگانی لەگەل شازادەکانی کەنداو. پێگەی بازرگانیو سیاسیو ئەمنی کەنداو ئەستەمە رێگا بە ترامپ بدات پێچەوانەکەی بسەلمێنێت.

ئەوەی تایبەت بێت بە کورد، لەبەر ئەوەی ترامپ پێناچێت پشت ببەستێت بە دەستەوەردانی راستەوخۆو ناردنی هێزە ئەمریکیەکان بۆ ولاتانی وەك سوریاو عیراق، بۆیە پیدەچێت پشت ببەستن بەکارتی کوردی یەکێك لەچەکە کاریگەرەکانی ترامپ بێت نەك هەر لە سوریاو عیراق بەڵکو لە ئیرانو تورکیاش بە تایبەت لەکاتی گوشار خستنە سەر ئەو وڵاتانە. دوو خال رولی سەرکیان هەبوو لە ڤالاکردنی پێگەی کورد لە سیاسەتی ئەمریکاو رۆژئاواش لە ناوچەکەدا. یەکەم، شەری داعش سەلماندی کە کورد هێزێکی کاریگەرو یەکلاکەرەوەن لە بورای سەربازیدا دەتوانرێت پشتیان پێ ببەسترێت. دووەم، بە پێچەوانەی زۆربەی لایەنە ئۆپۆزسیۆنەکانی بەهاری عەرەبی، یاخود عیراقو سوریا، کە بریتی بوو لە بالادەستی گروپە ئیسلامیستە رادیکالیەکان، بە شیعەو سوونەیانەوە، گروپە کوردیەکان گروپی سیکۆلارو چەپ رەون، زیاتر جێگای متمانەی ئەمریکاو رۆژئاوا بوونە لە ناوچەکەدا، بە پێچەوانەی گروپە سوونیە رادیکالەکان یاخود میلیشیا شیعە توندرەوەکانی سەر بە ئێران، کە دژی سیاسەتەکانی ئەمریکاو رۆژئاوان. کەواتا کورد وەك کارتەکی بەهێزی ئەمریکا دەمێنیتەوە بۆ بەرانگاربوونەوەی تیرۆر لە ناوچەکەداو لە هەمان کاتیشدا گوشار دروستکردن لەسەر ولاتەکانی تری ناوچەکە. بەڵام بەجگە لە نادەنیابوون لە سیاسەتەکانی ترامپ وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، تورکیا وەك هاوپەیمانی کلاسیکی ئەمریکاو دووەم گەورترین هیزی ناتۆ لەمپەرێکی گەورە دەبێت لەبەردەم هەلکشانی فاکتەری کوردی لە ناچەکەدا بە تایبەت لە باکورو رۆژاڤا، بەڵام پێدەچێت سەرکەشیەکانی ئەردوگان و کەشمەکێشەکانی لەگەڵ ئەمریکاو رۆژاوا دەرفەتێك بۆ پالپشتی کورد بهێلێتەوە لە ناوچەکەدا. بەڵام لە هەمان کاتدا نابێت پیچەوانەکشی بە نادیدە وەربگرین، واتا پشت کردن لە کورد لە کاتی تەواوبوونی ئیشیان بە کورد لە ناوچکەدا، یاخود لە بەر گوشاری ولاتانی ناوچەکەی وەك تورکیاو عیراق، بۆیە سەرکردایەتی سیاسی کورد دەبێت هەردەم پلانی بەدیلی لە بەرچاو بێت، بۆ ئەم مەبەستە دەکرێت بوونی روسیا لە ناوچەکە یەکێك بیت لەو پلانانە، هەرچەندە مێژووی بزاڤی رزگاریخوازی کورد ئەوەمان پیدەلێت کە روسیا هەرگیز جێگای متمانە نیە بە کورد، بەڵام ئەمە بەو

واتایە نیە کە کورد نەتوانیت یاری سیاسی لەگەڵ روسیا بکات، وەك ئەوەی کوردەکانی رۆژاڤا کردیان. بۆ هەرێمی کوردستان وا باشترە پەیوەندیەکانی لەگەل بەغدا ئارامتربکاتەوە، چونکە ئاراستەی سیاسەتەکانی ترامپ پێدەچێت دەستگرتن بێت بە دەوڵەتە کلاسیکیەکانەوە، چونکە تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت سیاسەتی نێودەوڵەتی ترسێکی زۆر هەیە لە بەرامبەر هەڵوەشاندنەوەی ستراکچەری دەوڵەتەو گۆرینی رژێمەکان، لە راستیدا بەشێکی زۆر دابەشبوونی دەوڵەتەکان بۆ ناسەقامگیری ناوخۆیو هەرێمی کۆتایی هاتوون، بۆیە پێدەچێت لە چوار ساڵی ئایندەشدا رێگای سەربەخۆی هەرێم هەر بە بەغداوەدا بڕوات نەك بە ئیدارەی سەرۆك ترامپ.

زوبێر رەسول . ...

ململانێی عەقڵو شێتی ناو ڕۆمانی (لە بەرزایی شوراکانەوە)ی بەیان سەلمان

شاخەوان سدیق

)هەرکاتێك مرۆق پێی وایە شێت نییە. ئەوا بەدیوێکی تردا شێتێکی بێ ئاگایە(
باسکال

لەماوەی ڕابردوودا کۆمەڵێك ڕۆمانی کوردی و بیانیم خوێندەوە، کە هەریەکێك لەوانە بەخۆیان خاوەنی جۆرێك تایبەتمەندێتی لە چیرۆكو تەکنیکو شێوازی گێڕانەوەدا بوون. ئەگەرچیش هەریەکەیان هی نوسەرێکی جیا لە وڵاتێکو لە کلتورێکی جیاوازەوە نوسرابوون، بەڵام هەریەکەیان خاوەنی تاموچێژی تایبەتی خۆیان بوون، لەناو ئەوانەشدا ئەوەی سەرنجی ڕاکێشام و بەبڕوای من شیاوی لەسەر وەستان بوو. ڕۆمانی (لە بەرزایی شوراکانەوە)ی نوسەر (بەیان سەلمان)بوو، ئەم ڕۆمانە بە قەبارەی نیو ئەی فۆڕو لەدوتوێی (332) لاپەڕەداو لەلایان بەرێوبەرایەتی چاپو بڵاوکردنەوەی سلێمانیەوە چاپو بڵاوکراوەتەوە،

بۆخۆشی چیرۆکی ڕۆمانەکە باسکردنە لە ژیانی کۆمەڵێك خەڵك لەناو (قەڵا) یەکداو نوسەر ناوی ناوە (بەرزایی شوراکان) کەسایەتی سەرەکی ڕۆمانەکە کچێکی شێتە بەناوی (زەکییە) کە لەمنداڵیدا دایك و باوکی دوای ئەوەی دەزانن شێتەو تەواو نییە فڕێی دەدەن کە دواتر ژنێك بەناوی (میم خونچە) دەی دۆزێتەوەو دەیکاتە کچی خۆی، پاشان ئەم کچە بەتێپەڕبوونی ڕۆژ گەورەدەبێت، باڵق دەبێتو سنگ دەکات، ئەمەش وادەکات ببێتە جێی سەرنجو دواتر نێچیری پیاوە هەوازبازەکانو بەشێوەی جۆراو جۆرو ناشیرین دەستدرێژی سێکسی دەکەنەسەر، سکی پێدەکەنو کۆمەڵێك منداڵی پێدەخەنەوە، بەبێئەوەی کەس خۆی بەخاوەنی بزانێت، دواتر پیاوێك بەناوی مامۆستا وەردی هەوڵی پارێزگاری کردن لەم کچە شێتە دەدات، بەڵام بێسود دەبێتو لەیەکێك لە ڕۆژەکانداو لەلایان بکوژێکی نەناسەراوەوە (زەکییە) دەکوژرێت، ئەم ڕوداوە کار لە مامۆستا وەردی دەکاتو پاش ماوەیەك دەست دەکات بە فرۆشتنی دەرمانی شێتی و وەك تێڕەیەك لە خەڵك تەواوی دانیشتوانی ناو قەڵا بە ڕێگای جۆراوجۆر شێت دەکات. هەموو ئەم بەسەرهاتەنەش لە ڕۆمانەکەدا بۆ چەند بەشێك لە ڕێگای بیرەوەری کەسایەتیەکانەوە دابەش کراوە.

بابەتو چیرۆك لە پانتای ڕۆمانەکەدا :

هەوڵی گشتی ڕۆمانی (بەرزای شوراکان) لەسەر دوبنەمای سەرەکی کاردەکات، کە ئەوانیش بریتین لە چیرۆك وەك بابەت بۆ گێڕانەوە و هونەری تەکنیك بۆ ڕێکخستنی کارەکە. کە بەکارکردن لەسەر هەردوکیان هەوڵی سەرەکی ڕۆمانەکەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە. ڕۆمانەکە گێڕانەوەی بەسەرهاتێکە کە مێژووەکەی بۆ ساڵانی (شەستو حەفتاکان)ی سەدەی ڕابردوو دەگەڕێتەوە، هەر لەسەرەتاشەوە نوسەر بە گێڕانەوەی چیرۆکەکەی دەمانباتە ناو ڕۆمانەکەی ئەویش لەڕێگەی گێڕەرەوەیەکی هەمووشت زانەوە کە ئاگاداری تەواوی ڕووداو بەسەرهاتەکانی ناو ڕۆمانەکەیە. ئەگەرچی لە هەندێك شوێندا ڕێگە بە هەندێك لە کەسایەتیەکان دراوە خۆیان ببنە ڕاویو ڕووداوەکان بگێڕنەوە، بەڵام دواتر چیرۆك خوان خۆی جڵەوی تەواوی ڕۆمانەکە دەگرێتە دەستو وەك شاهیدێك تەواوی بەسەرهاتەکان لە زمانی ئەوەوە دەبیستین. دەستپێکیش خاڵی جەوهەریو سەرنج ڕاکێشی ناو ڕۆمانەکەیە کەوا لە خوێنەردەکات پەلکێشی ناو ڕوداو لەدوای ڕوداوی چیرۆکەکە دەببێت، بەبڕوای منیش دەسپێك کلیلو سەرەتای چونەژورەوەی چیرۆکەکەیە، کە دواتر بە ئیستاتیکاو تەکنیکی کارەکەمان ئاشنا دەکات، خۆ ئەگەر (بابەتو تەکنیك)یش دوولایەنی سەرەکی بەهێزی داڕشتنی ڕۆمان بن، ئەوا دەستپێك بەبڕوای من ئەو خاڵەیە کە دەبێت نوسەر بەوردی ئیشی

لەسەر بكات، بەیان سەلمان لەم ڕۆمانەدا ئاقڵانە ئیش لەسەر دەستپێك دەكاتو لە دێڕەكانی سەرەتاوە گەمەی خۆی لەگەڵ خوێنەرەكانیدا دەكات، ئەویش بەوەی سەرەتای چیرۆكەكەی بە دوو ڕووداوی تراژیدی دەستپێدەكات، كە یەكەمیان (دەركەوتنی حەوێز قەسابە بەخۆیو كێردێكی گەورەو تیژی سەربڕینی ئاژەڵ كە هەرلەویا گۆلكێك سەردەبڕێو خوێنی كیاندارێك دەڕێژێت، دووەم پێدانی هەواڵی كوشتنی كچێكی شێت بەناوی (زەكیە) كە دواترو لە درێژەی ڕۆمانەكەدا نوسەر بەگەمەی زمانو لەڕێگەی گرێچنینێكی وردو بە تكنیگی سەرنج ڕاكێش لە گێڕانەوەدا وا لە خوێنەر دەكات كە گومان بكات ئەم دوو ڕووداوە پەیوەندیان بەیەكەوە هەیەو پێدەچێت بكوژی (كێلكەكە هەمان بكوژی كچەكە (زەكیە) بێت لەكاتێكدا خۆی ئەوە یەكێكە لە ئەگەرەكانو ڕەنگە هەرگیز وانەبێت. چونكە لەتەواوی چیرۆكەكەدا كەسی بكوژی زەكیە دیارنیەو ونە. ئەمەش هەوڵی ئاقڵانەی نوسەرە بۆ ئەوەی ئەگەری كوشتنەكە بەكراوەی بهێڵێتەوەو هەمووان وەك بەشێك لە تۆمەتباری ڕووداوەكە بزانێت. ئەوەتا لە لاپەڕە(86)دا بەم جۆرە باس لە كوشتنەكە دەكات

ئەو ڕۆژەی زەكیەیان بەكوژراوی دۆزییەوە،نۆ چەقۆی زلی لێدرابوو، كونی لێدانەكان هێندە گەورەبوون بەماوەیەكی كەم خوێنی لە بەربڕیبوو، زەكییە سارد، بێ خوێن، ڕەنگی سووری كراسە سورمەكەی و خوێنەكەی تێكەڵاو بوبون، بۆیەكەم جار چاوی داخست بوو، بەئاگاركردنەوەی مامۆستا وەردی بەپەلە شەرواڵێكی لەپێكردوو لەماڵەوە دەرچوو، وەك هەموو خەڵكی دی چووە سەر شوێنی ڕووداوەكە، لەلاشەكە چوەپێشڕێو تەماشای كرد، لەخۆییو لەوانەی بەدەوریدا وەستانبوون دەیپرسی: كێ كوشتویەتی؟؟ كاممان ئەمەی كردووە

بەیان سەلمان وەك ڕۆمان نوسێك:

)فارگاس یۆسا) لە كتێبی (نامە بۆ ڕۆماننوسێكی لاو)داو لە بەشی (نامەی دووەمدا) سەبارەت بە نوسەری ڕۆمان دەڵێ" ڕۆماننووس ئەزموونی ژیانی تایبەتی خۆی دەپشكنێ وبەشوێن پایەو پێگەكاندا دەگەڕێت تا چیرۆك دابهێنێت، ئەمەش هەر بەتەنیا بۆ خاتری ئەوەنییە ئەو كەسو ڕووداوو دیمەنانە دووبارەبكاتەوە لەو كەرەستە سەرەتاییانەی كە یادەوەرییەكانی بۆی دابین دەكەن، بەڵكو لەبەر ئەوەش لەنێو دانیشتوانی یادەوەرییەكانیدا ئەو سووتەمەنییە دەدۆزێتەوە كە پێویستێتی تا ئەو پرۆسە درێژو قورسە كە داڕشتنی ڕۆمانە بەسەر كەوتن كۆتایی پێبێت" (بەیان سەلمان)یش یەكێكە لەو نوسەرە وردوو دیارانەی بواری نوسینی ئێمە، كە هەمیشە بابەتەكانی جێگای سەرنجی منە، ئەویش بەهۆی هەڵبژاردنو وردبونەوە لەو بابەتو

چیرۆکانەی کە بۆ ڕۆمانەکانی هەڵیان دەبژێرێت، ئەگەرچی ئەو هەمیشە وەك نوسەرێك زۆربەی بابەتی ڕۆمانەکانی لەسەر کێشەی ژن دادەڕێژێتو زۆرێك لە ناشیرینیەکانی ناو ڕۆمانەکانی بە پیاو دەبەخشێتو کەم جار هاوسەنگی نێوان ڕەگەزەکان ڕادەگرێت، بەڵام هێشتا من وەك پیاوێك چێژێکی زۆری لێدەبەم، چونکە پێم وایە ئەوەندی ئامانجی ئەو پیشاندانی لایەنەشاراوەکانی کۆمەڵگای پیاوسالاری ئێمەیە ئەوەندی مەبەستی لە دروستکردنی دیواری جیاکاری نێوان ڕەگەزەکان نییە، چونکە هەر لە ڕۆمانەکەدا ئێمە بەر کەسایەتی مامۆستا (وەردی) دەکەوین کە پیاوەو کەسایەتی دووەمی ناو ڕۆمانەکەیە، کە دواتر دەبێتە فرێشیاری شێتی، ئەم پیاوە ڕۆحێکی فریشتەئاسای پاکی هەیەو هەمیشە پارێزەری (زەکیە)یە، کە ڕۆڵەکەی بەتەواوی مانا ئینسان دۆستیە، ئەمەش وادەکات تێبگەین کەنوسەر پێمان دەڵێت(پەنجەکانی دەست) وەك یەك نینو دەکرێت هەمیشە کەسانی چاكو خراپ هەبن. بەیان سەلمان لە شوێنێکی جەستەی کۆمەڵگای ئێمەوە ئیشدەکات کە ڕاستەخۆ کار لە هزرو بیرکردنەوەمان دەکات، لەو شتەوە کە زۆر نزیکە لێمانەوەو فەرامۆشمانکردوە، لەو مرۆڤو هاو ڕەگەزانەمانەوە کە ئێمە لە بری هاوکاریکردنیان بە (شێت) ناویان دەبەینو بۆ سەرگەرمیو ڕابواردنەکانی خۆمان بەکاریان دەهێنین، ئەو جارێکی کە دەمانخاتەوە ژێر پرسیاری ئەوەی کە داخۆ ڕۆژێك هەریەکەمان بیرمان لە ئازارو ژیانی شێتێك کردۆتەوە، ئەی ئەگەر ئەو شێتە (میینە)ش بوو،چی؟؟ بەراست لەکۆمەڵگایەکدا مرۆڤ نەتوانێت ڕێز لە مێینە بگرێت ئەی چۆن دەتوانێت ڕێز لە شێتێك بگرێت کە ئەو مێینەیە لە ڕووی ئەقلیەوە ناتەواو شێت بێت؟؟!!

بۆیە ئەگەر بەوردی سەیری چیرۆك و هەڵبژاردنی بنەماکای چەمکی(شێتی یان عەقڵ) وەك تیمای سەرەکی ڕۆمانی (لە بەرزایی شوراکان) بکەین ئەوا تێدەگەین کە ئەم خانمە خەمی گەورەو پرسیاری سەرەکی نوسەرانەی ئەوەیە کە بپرسێت"لەو دنیا جوانەی هەموان بانگەشە بۆ باشتر بونی دەکەین، ئەم هەموو ناشیرینیە چییە مرۆڤ ڕۆژ بەڕۆژ بەرهەمی دەهێنێت" هەر وەك چۆن (سادقی هیدایەت) دەی وت " بۆ بەدۆزەخ کردنی جیهان، بەهەشت باشترین بیانووە"

هەڵبژاردنی چەمکی شێتی وەك تێمای سەرەکی کارەکە:

تێمای سەرەکی ڕۆمانی (لە بەرزایی شوراکانەوە) برتییە لە بەریەك کەوتنی هەردوو دەستەواژەی (عاقڵی + شێتی) نوسەر بەم دوانەوە هێڵی گشتی ڕۆمانەکە دادەڕێژێت، ئەویش لە ڕێگای کەسایەتی سەرەکی چیرۆکەکەوە کە کچێکی شێتە بەناوی (زەکیە) لە کۆمەڵگایەکی عاقڵدا،

که له جوگرافیایەکی دیاری کراودا دەژین بەناوی (ماڵەکانی ناو قەڵا) یان ماڵەکانی ناو (بەرزایی شوراکان). ئەمانە مرۆڤ گەلێکن لە هەموو چینو توێژەکانو بەناوی جیاجیاوە کە سەرگەرمی ئیشو کاری جیاجیان، بەڵام هەر یەکەیان لەدوو کەسایەتی بەماسك داپۆشراودا، کە لەکەسایەتی یەکەمدا وێناو تەمسیلی چاکە دەکەنو لەوەی دووەمیشدا و لەژێر پەردەوە بەنهێنی تاوان بەرامبەر بە خۆیانو ئینسانو هاوڕەگەزەکانیان دەکەن، ئەویش بەناوی عادەتو پاراستنی کلتور، کە بەبڕوای من ئەمانە نەك پارێزەری کلتوری چەق بەستووی خێڵەکی نین، بەڵکو ئەوان قوربانی دەستی کلتورو عادەتنو هەردەبێت واش تەماشایان بکرێت، هەر بۆیە نوسەریش لە ڕێگەی پرسیاری (شێت کێیە؟ عاقڵ کێیە؟ خوێنەر ڕادەگرێتو کۆمەڵگاش دەخاتە بەردەم وەڵامی ئەم پرسەوە و دەپرسێ خودی شێتی واتای چییە؟ دەکرێت چۆن ئێمە سەیری مرۆڤی شێت بکەین، ئایا قەد بیرمان لەوە کردۆتەوە ئەوانە بۆ شێتن؟؟ بەڕاست شێت بوون چ جۆرە نەخۆشییەکەو دەبێت چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ ئەو نەخۆشانەدا بکەین؟؟ ڕەنگە بۆ ئەمەش واباشبێت ئێمە گەشتێکی خێرا بە مێژووی شێتی لە دنیادا بکەینو بزانین لە کۆنەوە چۆن سەیری ئەم جۆرە لە مرۆڤ کراوە، بەخۆشی ئەگەر پێناسەیەکی شێتی بکەین ئەوا دەتوانین بڵێین: شێتەکان ئەو مرۆڤانەن کە توانای تێگەیشتنی عەقلیان کەمە لە مرۆڤی ئاسایی بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان ناتوانن وەك پێویست خۆیان کۆبکەنەوە، بەڵام هەرچۆنێك بێت ئەمانە مرۆڤن و هەردەبێت واش سەیریان بکرێت. ڕەنگە کتێبە بەناوبانگەکەی فەیلەسوفی فەرەنسی (میشێل فۆکۆ) (شێتیو ناعەقڵ) باشترین یارمەتیدەربێت بۆ تێگەیشتن لەم مێژووە. فۆکۆ: مێژووی بەریەك کەوتنی کۆمەڵگا لەگەڵ شێتەکاندا دابەش دەکات بۆ سێ بەشو سەردەم، کە ئەوانیش سەردەمی (کلاسیكو ڕۆشنگەریو ڕێنسانسە) پێشی وایە جگە لە (ڕێنساس) هیچ سەردەمێك نەی توانیوە لەنرخو بەهای شێتەکان تێبگات، چونکە لەسەردەمی کلاسیکدا شێتەکان کۆدەکرانەوەو بە کەشتی دەبرانو دەخرانە دەریاوەو پێیان وابوو ئەوانە کەسانی بێکەڵکن، سەردەمی ڕۆشەنگەریش سەردەمی بەرەوپێش چوونی داهێنانبووەو بۆ ئەمەش جگە لە عەقڵو عاقڵێتی هیچ شتێکی تر بایەخی نەبووە، تەنها بەهاتنی ڕێنیسانس شێت وەك مرۆڤ سەیرکراوەو حاڵەتەکەشیان وەك نەخۆشی ئەژمار کراوەو نەخۆشخانەی تایبەتیان بۆ کراوەتەوە. جگە لەمانەش (فۆکۆ) ڕەخنە لەکۆمەڵگای کلاسیکی فەرەنسی دەگرێتو پێی وایە ئەوانیش نەیان توانیوە مامەڵەیەکی دروست لەگەڵ ئەم جۆرە مرۆڤانەدا بکەن. فۆکۆ بۆ خۆشی ماوەیەکی زۆر دوچاری نەخۆشیەك دەبێت کە لە شێتبون نزیك دەبێتەوە، بۆیە دواتر پێی وایە" شێتی وەك عەقڵ ڕاستی هەڵگرەو گشت عەقڵێ بڕێك شێتی تیا

بەرجەستەیە” خۆ ئەگەر سەیری مێژوی ڕۆژهەڵات بەتایبەت کۆمەڵگا سونەتیەکان بکەین ئەوا توشی نائومێدیەکی گەورە دەبین لە بینینی چۆنێتی مامەڵەکردن لەگەڵ شێتەکاندا، ئەگەرچی ئەم کۆمەڵگایانە زۆربەیان باروەڕدارن‌و بەپێی خودی ئاین(شێتەکان ئەو کەسانەن کە هیچ ئەرکێکی ئاینی نایان گرێتەوەو لەهەموو شتێك بەخشراون) بەڵام هەمیشە لای ئەمانە شێت یان لەماڵەکاندا بەسراوەتەوەو زیندانی کراوە، یاخود بۆتە هۆکاری سەرگەرمیو ڕابواردنی کەسانی تر لە بازارەکاندا. بۆیە بەهەموو دیوەکاندا شێتەکان کەسانی قوربانی بوون لە مێژووی بەشەریەتدا. هەربۆیە بەیان سەلمانیش لە لاپەڕە (200) ئەم ڕۆمانەداو لەزمانی مامۆستا وەردیەوە دەڵێت ” بۆ ئەوەی لە شێت تێبگەین دەبێت شێتبین” خۆ ئەگەر چاوێك لە مێژووی دەست درێژی مرۆڤ بۆ سەر مرۆڤ بکەین ئەوا دەبێت بۆ مێژووی دورو درێژی ژیاری مرۆڤایەتی بگەڕێینەوە، چونکە بە سروشت مرۆڤ گیاندارێکی توندوتیژەو ئارەزوی داگیرکاریو دەستدرێژی دەکات، بەڵام ئەگەر لەبەردەم جۆرەکانی دەستدرێژی سێکسی دا بوەستین ئەوا بەر چەندین جۆر لە شێوازی دەستدرێژی دەکەوین لەوانەش دەستدرێژی بەزۆری ناچاری مرۆڤ لەگەڵ هاوڕەگەزی خۆیدا واتە (نێر لەگەڵ نێر)دا یان گەورە لەگەڵ منداڵانی خوار تەمەنی یاسایدا، یان مرۆڤ لەگەڵ ئاژەڵدا یان مرۆڤ لەگەڵ کەسانی نوقسان‌و کەم عەقڵدا. کە هەریەکێك لەمانە بەهەرجۆرێك لە جۆرەکان حاڵەتی ناشازو نایاساین‌و ئەنجامدەرانیان دەکرێت وەك مرۆڤی ناتەندروست لەڕوی دینی‌و یاسایی‌و ئەخلاقیەوە سەیر بکرێن. ئەگەر نوسین. بەتایبەت ڕۆمان جگە لە کەرەستەیەکی ئیستاتیکیانەی ئەدەبی جۆرێکیشبێت لە پەیام‌و ئایدیا بۆ گەیاندنی بیرێکەی گەرانەوە بۆ مرۆڤ بوون، ئەوا لەم ڕۆمانەدا (بەیان سەلمان) خوێنەر لە بەردەم دوو بابەتی گرنگ بۆ پیشاندانی دیوە شاراوەکانی تاوان لە کۆمەڵگادا ڕادەگرێت ئەوانیش (شێتی‌و مینە)بوون، کە هەردوو بابەتەکە نیشانەی بێدەسەڵاتی‌و بەرائەتن بەتایبەت لە کۆمەڵگایەکی پیاوسالاری وەك کۆمەڵگای ئێمەدا. ئەم ڕۆمانە بیرخستنەوەی بابەتگەلێکە کە لە کۆمەڵگای ئێمەدا هەیە مێژویەکیان ئەوانیش (پیاوسالاری، کوشتنی ژنان، سێکسی ناتەندروست یان نادروست ، خیانەت) کە هەموو ئەمانەش هۆکارن بۆ بەردەوامی دان بە دەستدرێژی ڕەگەزایەتی‌و لەبەریەك هەڵوەشانی بنەماکانی خۆشەویستی لەنێوان تاكو خێزانەکاندا. ئەمە جگە لەوەی قسەکردنە لەسەر ئەو کپتە گەورە جنسیەی کە لەکۆنەوە تائێستا کۆمەڵگای ئێمەی گرتۆتەوە، بەجۆرێك جنس کردن بەتەندروستی بۆ چێژ وەرگرتن لە چوارچێوەی خۆشەویستیدا نییە، بەڵکو ئەنجامدانی حاڵەتێکی ئاژەڵانیە کە ئاماج لێی یان بەتاڵبوونەوە یان سەلماندنی پیاوەتی

نێرینەکانە. ئەوەتا لەلاپەڕەی (76)ی ڕۆمانەکەدا دەنوسێت" کەسمان نەبوو زەکییە وەها تەماشا نەکات، کە هەرچی هێزی باڵایە لەناو لنگیدایە"

ئەم ڕۆمانە بۆ گرنگە:

)ئێزرا پاوەند) لە وتارێکدا دەربارەی نوسەر باش دەڵێت" نووسەرە باشەکان ئەو کەسانەن زمانێکی چالاك بەکار دەهێنن، واتە زمانێکی ووردو ڕوونو ئاشکرای بێ گرێو گۆڵ " لێرەوە دەمەوێت بڵێم هەمیشە نوسین بەلای منەوە ئەو پەیامە گرنگەیە کە بەزمانێکی سادەبتوانیت پرسیاری گەورە بخیتەڕوو، هەروەك چۆن لەم ڕۆمانەدا (بەیان سەلمان) وای کردووە، هەندێك جار نوسین لە دنیای ئێمەدا بۆتە بابەتێکی وشکو بێزراو ئەویش بەهۆی بەکارهێنانی کۆمەڵێك لە زاراوەی بیانی کە ڕەنگە تێگەیشتنیان بۆ نوسەرەکەشی بڕێك قورس بێت، بەڵام من لە کۆی ئیشەکانی ئەم نوسەرەدا بەر جۆرێك لە سادە نوسین و قوڵ دەربڕین دەکەوم کە بەبڕوای من بۆ نوسەری باش ئەمە زۆر گرنگە، بۆ مینیش ئەم ڕۆمانەی وەستان بوو لەبەردەم پرسێکی قوڵی ئینسانیدا کە جارێکی کە بەتێڕوانینێکی کەوە لە مرۆڤانێك بنواڕم کە بەداخەوە بەشێت ئەژماردەکرێن، خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانە یەکێك بوو لەو شتە چێژبەخشانەی کە ڕەنگە کەم جار مرۆڤ بتوانێت شانسی بەدەستهێنانی هەبێت. سەرچاوەی ئەمەش جگە لە جوانی چیرۆکەکەو سادەی لە دەربڕیندا بەشێکی گەورەی پەیوەندی بە خودی بەرائەتی کەسایەتییەکەوە هەبوو کە (زەکییە) چونکە ئەم کەسە ئەگەرچی شێت بوو، بەڵام لە ژیانو مردنیشدا خاوەنی مێژوویەکی جوانە کە دەکرێت وەك نمونەی مرۆڤی زوڵم لێکراو تەماشای بکەین. هەر وەك لە لاپەڕە (226)ی ڕۆمانەکەدا هاتووە." پاش مردنی زەکییە مێژووی بۆخۆی نوسیەوە. کەس لە قەڵادا مێژووی لە دوی خۆی وەها جێ نەهێشت. ئەو کە بەشێتیی بەهای لەلایان نەبوو، ئەوەتا لە مردنیدا بەهای بۆخۆی دروست کرد، بووە ئەو عاقڵەی کە بەتەنها میژوو بۆ خۆی دەنووسێتەوە، کەس لە جەستەی مردوویەك شێتیو ئاقڵیی نابینێ، تەنها ئەوە دەبینێ کە لاشەیەکە، ئەگەر زەکییە لە قەڵا نەکوژایەو لە هەرچ کوییەکی دی فڕێیان بدایەو بدۆزرایەتەوە، کەس نەی دەزانی ئەمە جەستەی شێتە یان عاقل، بۆیە جەستەی زەکییە لەمردنیشدا هەر براوەبوو.

بەهیوام ئەم نوسینە تەنها وەك سەرنجێکی کورت سەیربکرێتو لە ئایندەدا چەندین نوسینی تر بەدوای خۆیدا بهێنێت، چونکە دڵنیام گەلێك لایەنی شاراوەی تر لە ڕۆمانەکەدا هەیە کەدەکرێت شرۆڤەو

ئاشکرا بکرێت.

-___________________

بۆ ئەم نوسینە سودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە.
ئێزرا پاوەند ...لەشیعردا بلیمەتو لەسیاسەتدا دۆڕاو. هاشم ساڵح .
وە. هەورامان وریا قانع.
نامە بۆ ڕۆمانبوسێکی لاو (فارگاس یۆسا) وە. شیرینزك
دیداری (بەیان سالمان) لە پاشکۆی ڕەخنەی چاودێر سازدانی ئارام سدیق.
Shaxi83@yahoo.com
www.facebook.com/shaxi.shafiq

شاخەوان سدیق

کێشەکانمان لە گەڵ بەغداد لە سەر پرسی نەتەوەین یان وپارە و پۆست ... جەزا ئەحمەد فارس

ئەم قەیرانەی کە ڕوو بەڕووی هەرێمی کوردستان کرایەوە زۆر شتی بۆ ڕوونکردینەوە یەکێك لەو بابەتانە بریتی بوو لە کێشەی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی عێراقی فیدراڵ.
سەرکردە سیاسیەکانمان ئێمەیان بەوە هەڵدەخەڵەتاند کە کێشەی کورد لە گەڵ بەغداد لە سەر پرسە نەتەوەییەکانە و ئەوان تا دوا هەناس دەجەنگن لە پێناو ناوچە جێناکۆکەکان و بە دیهێنانی مافە نەتەوەییەکانی کورد.
بە تێپەڕبوونی کات دەستی سەرکردەسیاسیەکانمان کەشف بوو کە ئەوان بۆ پارە و پۆست لەوێن مەبەستیانە کە پرسە نەتەوەییەکان تەنها وەك کاڵایەك و بیفرۆشنەوە بە خەڵکی هەرێمی کوردستان و ناوچە جێناکۆکەکان.
بۆیە لە (2003) ەوە تەنانەت یەك ناوچەی جێناکۆکیش نەتوانراوە بگەڕێنرێتەوە سەر هەرێمی کوردستان و یەك پرسی نەتەوەیش نەتوانراوە بەرەو پێشەوە ببرێت.

سەرکردە سیاسیەکانمان لە بەغداد نمونەیەکی ناشیرینیان پێشکەش کرد چونکە ئەوان ئەوەندەی بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان و بنەماڵەکەیان ،یان حیزبەکەیان لەوێ بوون نیو هیندە بۆ خەمی هاوڵاتیان نەچوبوونە بەغداد.

لەپاش ئەوەی دەسەڵاتداری کورد لە بەغداد خەریکی پارە کۆکردنەوە و بەدەست هێنانی پۆست بوون لە ناو خۆشیاندا هەمیشە لە ململانێیە کی سەختدا بوون بۆ ئەوەی زۆر ترین پارە و پۆست بەدەست بیەنن بۆیە نەتوانرا ئامانجی نەتەوەی بەدەست بیەنرێت لە بەغداد.

ئە گەر سەرکردەکانی کورد بە عەقڵیەتێکی واقعی و دور لە خۆپەرستی خۆیان و حیزبەکانیان بچونایەتە بەغداد ئەوە بێگومان پێگەی هەرێمی کوردستانیانی بە هێز دەکرد و دەیان توانی سود لە وداهاتە زۆرەی عێراق وەربگرن بۆئەوەی کە ئابوریيە کی بەهێز درست بکەن بۆ هەرێمی کوردستان.

بەڵام بەداخەوە سەرکردە سیاسیەکانی کورد لە سەرەتای چونە بەغدادیانەوە لە پاش ئەوەی کە داهاتوو پۆستی گرنگیشیان بە دەست هێنا نەیاتوانی پرسی نەتەوەی کورد بەرەو پێشەوە بەرن لە بەر ئەوەی خەرقی گەندەڵیەکی گەورە بوو بوون.

کاتێك کە بوین بە بەشێك لە عێراقی فیدراڵ زۆر پۆستی گرنگ و پارەمان بە دەستهێنا بەڵام لە بەر ئەوەی نەمانتوانی بە شێوەیەکی عاقڵانە مامەڵە بکەین پێیانەوە ئەو پۆست وپارانە بونە مایەی ماڵوێرانی بۆ خەڵکی هەرێمی کوردستان.

سەرکردایەتی سیاسی کورد لەپاش ئەوەی بۆ پۆست و پارە چونە بەغداد خەڵکیان کردە قوربانی چونکە بە بەردەوامی کاریان لە سەر چەواشەکاری خەڵکی هەرێمی کوردستان کردووە کە ئەوان بۆ دەست کەوتی نەتەوەی چونەتە ئەوێ .

کاتێك عەرەبەکان بە سونەو شیعەوە تێگەشتن کە سەرکردایەتی سیاسی کورد سەرکدەیەکی خۆپەرستی گەندەڵن کەوتنە پەراوێز خستنی هەریمی کوردستان ، بەمەش پێگەمان لاواز بوو و ئەو سەنگ و قورسایەی کە هەمان بوو لەدەستماندا.

ئەوە پیاوە سیاسیەنەی کە لەدوای رووخانی حکومەتی بەعسی عێراقیەوە چونە بەغداد وەك نمایندەی کورد نەیان توانی سیاسەتێکی دروست بکەن بە ئاڕاستەی خزمەت کردنبێت بە پرسە نەتەوەییەکان بەتایبەتی لە بەدێهێنانی خەونی گەڕانەوەی ناوچە جێناکۆکەکان بۆ سەر هەرێمی کوردستان.

بۆیە خەڵکی هەرێمی کوردستان و ناوچە جێناکۆکەکانیش کرانە قوریانی بەرژەوەندیەکانی گروپێکی بچوك لەسەرکردەی هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار کە زۆر نەهامەتیان توشکردین.

لەکۆتایدا دەگەینە ئەوڕاستیەی کاتێك کێشەمان لە گەڵ بەغداد بووە ئەوە کێشەکانمان لە سەر پۆست و پارە بووە نەوەك لە سەر پرسی نەتەوەی ، هەمیشە پرسە نەتەوەییەکان بۆ بەرژەوەندی تایبەتی بەکار هێنراون لەلایەن سەرکردە سیاسیەکانمانەوە.

مەترسیەکانی ئیسلامی سیاسی لە سەر هەرێمی کوردستان … ژیلوان شۆڕش محمدصاڵح

چەمکی ئیسلامی سیاسی نزیکەی سێ دەیە لەمەو پێش بوو بە زاراوەیەکی باوی نێو میدیا نێودەوڵەتیەکان هەندێك جار ئەم چەمکە بۆ ئیسلامی بەسیاسی کراو یاخود شرۆڤەی سیاسی بۆ ئیسلام بەکار دەهێنرێت و وا وێنای دەکەن کە ئیسلام لە بنچینەدا سیاسی نیەو رەهەندی سیاسی بەسەردا سەپێنراوە.

لەڕاستیدا ڕای جیاوازمان هەیە سەبارەت بە سەرهەڵدانی ئیسلامی سیاسی هەندێك بنەڕەتەکەی دەگەڕێننەوە بۆ سەردەمی خەلافەت.

زاراوەی ئیسلامی سیاسی وەك ووشە دوای نەمانی دەوڵەتی ئالی عوسمان و دروست بوونی ئیخوان موسلیمین هاتە نێو فەرهەنگی نوێی سیاسیەوە بەڵام بەکردەوە تێکەڵ کردنی دین و سیاسەت مێژووەکەی زۆر کۆنەوە دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی حکومڕانی خەلیفە لە جیهانی ئیسلامدا لە بەر ئەوەی خەلیفە حاکمی باڵادەست و بەڕێوبەری هەموو بوارەکانی ژیانی سیاسی وکۆمەڵایەتی وئابوری خەڵك بووە ئەو مەرجەعی دینی و دونیای بووە

ڕایەکی ترمان هەیە کە پێی وایە ئیسلامی سیاسی وەك فکرو ڕێباز دەگەڕێتەوە بۆ کۆتای سەدەی نۆزدەو سەرەتاکانی سەدەی بیستەم

ئیسلامی سیاسی وەك فکرو ڕێباز وو بزوتنەوە لەکۆتای سەدەی نۆزدەوە، وەك کاردانەوەیەکی ناکۆك و دژ بەرامبەر بەفکرو کەلتورو مەعریفەو شارستانیەتی ڕۆژئاوا لە جیهانی ئیسلامیداو کارلێك کردنیان لە سەر جیهانی ئیسلامی سەری هەڵداوە و کەوتۆتەوە بەرەنگار بونەوەیان لەم ڕووەوە ئەرکی سەرەکی خۆی لە ڕووبەڕوو بونەوەو بەرپەرچدانەوەی ئەوچەمکە ڕۆژئاوایەندا بینیوەتەوە ئەو چەمکانەیان لە جیهانی

ئیسلامیدا بەنامۆ و شاڕاوی دڕندانەی کەلتورو مەعریفەی ڕۆژئاوای بەسەر کەلتورو مەعریفەو شارستانیەتی ئیسلامدا ناساندووە ئیسلامی سیاسی وەك دیاردەیەکی فیکری لەکۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەو دیاردەیەکی سیاسی لە بیستەکانی سەدەی بیستدا پێویستیەتی مێژووی خۆی لە پاراستنی ناسنامەو کەلتورو مەعریفەی ئیسلامیدا نیشانداوە.
ئیسلامی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لە لەگەڵ بزاوتە ئیسلامیەکان دروست بووە من لیرە دا پێم باشە کە باسی ئیسلامی سیاسی بکەم لە دوای ڕاپەرین کە ئەو کات چەندین حیزبی سیاسی ئیسلامی دەردەکەون و ڕۆڵ دەگێڕن لە ڕاستیدا ئەو کاتە لە بەر بوونی شەری ناوخۆ مەترسی ئەم حیزبە ئیسلامیەنەمان نە ئەزانی بەڵام دوای 2003 ئەو ڕاستیە مان دەورکەوت کە ئەم حیزبانە تیرۆر دروست دەکەن و مەترسی گەورەن.
ئەم حیزبانە لەلایەن ووڵاتانی تورکیاو ئیران و سعودیە و ئیمارات و چەندین وولاتی ترەوە هاوکاری دەکرێن کە ئەم ووڵاتانە بنەمای دروست بوونی تیرۆرن .
حیزبە ئیسلامیە سیاسیەکان لیرە مەترسی گەورەن لە سەر پرسە نەتەوەییەکانی کورد بۆنمونە یەکگرتووی ئیسلامی سەرکردە باڵاکانی بە شان و باڵی تورکیا دا هەڵدەدەن ئەمە لەکاتێکدایە کە تورکیا بە بەردەوامی گەنجانی کورد دەکوژێت و مەترسین بۆ سەر بابەتە نەتەوەییەکان.
هەندێکی تر لە پارتە سیاسیە ئیسلامیەکان بوونەتە هۆی دروست بوونی تیرۆرو چەندین نمونەمان هەیە کە ئەم پارتانە کادرەکانیان پەیوەندیان لەگەڵ ئەلقاعیدە و بەرەی نوسرە و داعش و چەندین گروپی تر هەیە.

" ئێمە هەمومان مرۆڤ بووین"
کورتە شێعرێکی " سادق هیدایەت"

و: سەعید ئەمانی

لە ڕاستیدا
ئێمە گشتمان مرۆڤ بووین!…

تا ئەوەی کە
ڕەگەز!
پێوەندیمانی هەڵبڕی!!
ئاین!
ئێمەی لەیەکتر دابڕی!!
سیاسەت!
دیواری خستە نێوانمان!! و
سەروەت!
چینی لێ دروست کردین!!

هەموان ئازادیان دەوێت
بەبێ ئەوەی بزانن کۆیلایەتی چییە!

کۆیلایەتی بەو میلانە نییە
کە دەوری جەستەتی داوە
بەو حەسار و دیوارەیە
کە ئابلۆقەی بیر و ئەندێشەتی داوە.

صادق هدایت
در حقیقت
ما همه بشر بودیم!…
تا اینکه
نژاد!
ارتباطمان را برید!!
مذهب!
از یکدیگر جدایمان ساخت!!
سیاست!
بینمان دیوار کشید!!
و ثروت!
از ما طبقه ساخت
همه آزادی میخواهند بی آنکه بدانند اسارت چیست!
اسارت به میله های دورت نیست.
به حصارهای دور تفکرت است!

شاراوەی پێشێلکاریەکان لەجەنگی موسڵدا .... نوری بەشیر:

هەردوو بەرەی جەنگی موسڵ لەلایەک داعش کەلەناو شاری موسڵدایەو سەرەڕای هەموو ئەو پێشێلکاریانەی کە زیاتر لەدوو ساڵی ڕابردوو بەرامبەر خەڵکی سڤێڵی موسڵ ئەنجامیداوەو بۆ کۆمەڵگای مرۆڤایەتی شاراوە نیە و خۆشی ئینکاری لێنەکردوەو رایگەیاندوە کەبەپێی یاساکانی ئیسلام کەلەسەری دەڵوات کاریانکردوە. بەڵام ئێستا لەم جەنگەی لەگەڵ ئەمریکاو هاوپەیمانەکانیدا، ئەوەی میدیای بۆرژوازی سەر بەم کەمپە کەئیدعای دەکەن و دەریانخستووە، داعش قەڵغانی مرۆیی بەکاردێنێت لەجەنگەکەدا، لەگەڵ دۆزینەوەی لاشەیەکی زۆر لەکوژراوانی مەدەنی بەدەستی داعش و دەڵێن گویا پارچەکانی لەشیان دەرهێنراون و بازرگانیان پێوە کراوە. ئەم هەواڵانە هێشتا نەمیدیای بۆرژوازی و نەدەوڵەت و لایەنەکانی بەشداری بەناو دژە داعشی ئەم جەنگە وەک کارەساتێکی مرۆیی کەداعش ئەنجامی دەدات زۆر گەورەی ناکەن و دەریناخەن وەک کارنامەی دەوڵەتی ئیسلامی لەعێراق و شام (داعش). تەنیا ئەوەندە قسەی لەسەر دەکەن کەکاریان پێیەتی، واتە لەچوارچێوەیەکی بەرتەسکدا تەبلیغاتی بۆ دەکەن و لەچوارچێوەی بەرنامەیەکدا کەدایانڕشتووە چی بکەن لەگەڵ داعشدا!.

لاکەی تری بەرەی جەنگەکەڵ، واتە بەرەی ئەوانەی ئیدعاکەرانی ئازادی موسڵ رزگارکردنی خەڵکی موسڵە، لەئەمەریکاو هاوپەیمانە شەست دەوڵەتیەکەی لەجیهانداو لەناوچەکەدا تورکیا کەبەئاشکرا مۆڵگەی خۆی لەدەوری موسڵ دامەزراندوە، هێزەکانی حکومەتی عێراق بەسەربازی و پۆلیسەوەو عەشایەرە ئیسلامیەکانی ترەوە، حەشدی شەعبی بەهێزەکانی جمهوری ئیسلامی ئێرانەوە لەناویاندا، هێزەکانی سەر حزبەکانی ناسیونالیزمی کورد… میدیاکانیان تەنیا پێشڕەوی و کارە پاڵەوانیەکانیان لەڕزگارکردنی ناوچەکانی دەوروبەری موسڵ و ناو موسڵ نیشاندەدەن و رایدەگەیەنن و تەبلیغی بۆ دەکەن.

بەڵام شاراوەیەک کەمیدیای گوێ لەمستی بۆرژوازی، بەهۆی سیاسەتێک کەئەم هێزە بەناو نەجاتدەرانەی خەڵکی موسڵ و ئازادی موسڵ لێرەولەوی دزەدەکات، لەکارنامەی ئەم هێزانەی نۆکەری ئەمریکا لەبەرەکانی جەنگی ئازادی و رزگاریان، ئەگەرچی هێشتا دڵۆپێکە لەدەریایەک لەسەر ئەو کوشتارو ماڵوێرانی و ئاوارەیی و سوکایەتیەی بەئینسان دەکرێت، بەڵام هەژێنەرەو ئینسانی دەوێت بتوانێت بەدڵێکی ئینسانیەوە سەیریان بکات و هەموو لەشی رانەچڵەکێت و موچوڕکی

ئازار بەگیانیدا نەیەت. ئەو وێنەو ڤیدیۆ کەمانەی لەبەرەکانی جەنگەوە دزە دەکەن. ئایا ئەوە ماهیەت و کارنامەی ئەو هێزانەو دیموکراسیەتی حکومەت و دەسەڵاتە بۆرژوازی و سەرمایەداریەکانیان دەناخات، هەروەها واقعیەتی پڕوپاگندەی رزگارکردنی خەڵکی موسڵیان پوچەڵ ناکاتەوە کاتێک هێزەکانیان منداڵێک دەگرن و دوای ئەشکەنجەیەکی زۆر و کوشتنی، لاشەکەی بەدەبابە رادەکێشن. ئەمە چ وەحشیەتێکە جیا لە دیوێکی تری داعش ئاسا. لەکاتێکدا ئەوە منداڵەو کەوتۆتە بەردەستیان، بۆ ئەشکەنجەی دەدەن، بۆ دەیکوژن، دوایی بۆ لاشەکەی بەدەبابە رادەکێشن، ئەمە چ تێڕەیەکە لەمنداڵێك کەقەرارە ئەم هێزانەی ئازادی موسڵ و رزگارکەری خەڵی موسڵ کەلەدەوری ئەمریکا کۆبوونەوەتە ئەنجامی دەدەن. ئەوان قەراربوو ئەو خەڵکە لەمناڵ و ژن و پیر لەدەست داعش و پەروەردەی داعش دەربێنن و رزگاریان بکەن. ئایا ئەمە ناکاتە ئەوەی بەجیا لەو پێشێلکاریانە بەدوای دەسەڵاتیان بەسەر موسڵدا چەندین جۆری داعش بەناو و پەرچەمی جۆراوجۆری ئیسلامی و قەومی ترەوە قوتنەکەوە کەئێستا زۆریک لەنمونەکانی دەرکەوتوون. ئەمریکا لە 2003 دا لەعێراقدا هەر ئەمەی کرد و چەندین دیکتاتۆری لەعێراق و کوردستاندا کردە نسیبی خەڵک، کەسەد جار سەدامیان خەجاڵەت کردوە لە مامۆستایی دژی ئینسانی بوون و دیکتاتۆر بونیاندا.

دزەکردنی ئەو پێشێلکاریانە لەرۆژەکانی یەکەمی هێرشەکان لەدێهاتەکانی دەوری موسڵەوە دەرکەوتن، لەوەی سوپای عێراق و حەشدی شەعبی زۆرێک لەو ئەسیرانە چ خەڵکی مەدەنی بەناوی داعش و داعشەکانی کەئەسیر دەکران، چ جۆر هەڵسوکەوتێکی غەیرە ئینسانیان لەگەڵ دەکردن. کەمنەبوون ئەو هەواڵانەی کەهێزەکانی تورکیا زۆرێک لەسەرانی داعشیان لەموسڵ بەرەو تورکیا و سوریا دەرکردوەو نەجاتداوە. ئەو هەواڵانەی کەئەمریکاو تورکیا بە فڕۆکە داعشەکانیان لەدەوروبەری کەرکوک دابەزاندووە بۆ داگیرکردنی موسڵ. کەم نین ئەو هەواڵانەی کەمیلیشیاکانی ئەحزابی ناسیونالیزمی کورد چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەسیرەکان دەکەن و بەشەق لەدەموچاویان دەدەن. کەم نین ئەو هەزاران ئاوارەی کەقەراربوو ئەمریکاو هاوپەیمانە جیهانی و ناوخۆییەکان پێش جەنگ دایاننابوو کەرزگاریان بکەن، بەڵام لەبیابانێکدا خۆیان چاڵیان هەڵکەندوەو بەتانیان داوە بەسەریاندا و منداڵیان لەبەر بێخۆراکی و بێئاویدا دەمرن. ئەو هەواڵانەی کەئەمریکای نەجادەری خەڵکی موسڵ و ئازادی موسڵ هێزێکی زۆری هێناوەتە دەوری موسڵ و بەرنامەیەکی نادیار بۆ دوای داگیرکردنەوەی موسڵ لەچنگی داعش داناوە. هەواڵە شاراوەکانی مەسعود بارزانی و پارتی لەگەڵ ئەمریکا بەکرێ شەڕی موسڵ بکەن و

415 ملیۆن دۆلاری لەبەرامبەردا وەرگرتووە، هەروەها رێکەوتنی ژێربەژێری حزبەکانی کوردایەتی و مەسعود بەرزانی لەگەڵ عبادی کەئەمان پارەیان لەئەمرێکا وەرگرتوە بەشەرت و ئەوە شەرتی عەبادیشە کەبەدوای گرتنەوەی موسڵدا هێزە چەکدارەکانی حزبە کوردیەکان بکشێنەوە لەبەر ئەوەی بەو مەرجە رێکەوتون و پارەیان داونەتێ. هەموو ئەمانە ناکاتە رێکەوتنی هەموو دەستەجاتی قەومی و ئیسلامی بۆرژوای دەوری ئەمریکا لەسەر حسابی خەڵکی موسڵ و ئایندەیان، لەئاخردا هەر ئێستا ئەو پێنج هەزار کەسەی لەخەڵکی سیڤیلی خەڵکی شارۆچکەی حەزەر کەلەنێوان هێزەکانی هاوپەیمانی ئەمریکا هێزەکانی عێراقی و حەشدی شەعبی و لەلاوە هێزەکانی داعشدا گیریان خواردوەو ئایندەی نادیار چاوەڕێیان دەکات لەکوێی سیاسەتی ئەمریکاو هاوپەیمانانیدا جیگای دەبێتەوە لەرزگارکردنیاندا.

رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ بەشێک لەو پێشێلکاریانەی کەدزەیان کردوە، دەخاتە روو و سەرزەنشتیان دەکات. بەڵام پێشێلکاریەکان و کوشتارەکانی ئەم دووبەرەی جەنگە لەوانە زۆر زۆرترن کەمیدیای بۆرژوازی پەنهانیان دەکات کەهەمووی نیشانەی هەواڵی ناخۆش و هەژێنەرن و هەمووی پەیامی ترسناکە بۆ داهاتویەکی رەشی خەڵکی موسڵ و ناوچەکە. ئەمانە هەمووی راستی بەرنامەیەکە کەئەمریکا و هاوپەیمانەکانی هەیانە. ئەمریکا دایاناوە لەبەرژەوەندی خۆی بۆ ئەوەی بەدوای موسڵدا لەسوریادا بتوانێت لەجەنگی لەگەڵ روسیادا تەوازنی بەرێتە سەرەوە، کە هەموو هێزە میلیشیاییە عیراقی و کوردیەکانی بۆ ئەمە سازداوە، ئیتر خەڵکی موسڵ و ئەو ناوچانە چ چارەنوسێکی خراپیشی لەئایندەدا بەسەر دێت جێگای بایەخیان نیە.

20/11/2016